УДК 947.6
ББК 63.3(4Беи)
М74

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ

Рэдакцыйная калегія: М. Ф. Бандзелікаў (адказны рэдактар), І. І. Багдановіч, Д. У. Дубінін, І. Л. Калечыц

М74 **Мой** родны край: Матэрыялы студ. навук.-практ. канф., 30 крас. 2004 г., г. Мінск.— Мн.: БДПУ, 2004.— 52 с.
ISBN 985-435-896-8

У матэрыялах канферэнцыі даюцца малавядомыя звесткі з рэгіянальнай гісторыі Беларусі. Разглядаюцца пытанні этнаграфіі, археалогіі, краязнаўства. Вызначаюцца шляхі патрыятычнага выхавання моладзі.

Адрасаваны студэнтам гістарычных факультэтаў, выкладчыкам, настаўнікам і ўсім, хто цікавіцца гісторыяй Бацькаўшчыны.

УДК 947.6
ББК 63.3(4Беи)

ISBN 985-435-896-8

© Калектыў аўтараў, 2004
© ВВЦ БДПУ, 2004

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка»

МОЙ РОДНЫ КРАЙ

Матэрыялы студэнцкай навукова-практычнай канферэнцыі 30 красавіка 2004 г., г. Мінск

Мінск 2004

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

якая належала адначасова мужчынскаму і жаночаму манастырам базыльян, складаючы з імі адзіны архітэктурны ансамбль. Дакументы аб пачатку і завяршэнні будаўніцтва не выяўлены. Гісторыя будаўніцтва храма і манастыра ўзыходзіць да 1616 г., калі пачалося праўленне настаяцеля ўніяцкага мужчынскага манастыра Афанасія Пакосты, будаўніка мураванай царквы і ўніяцкага манастыра. Аднак, верагодна, актыўнае будаўніцтва новай мураванай Святадухаўскай царквы пачалося значна пазней, калі ў 1634 г. заможны полацкі гараджанін ахвяраваў для гэтай мэты 2000 злотых. Пры гэтым храме ў 1641 г. па фундацыі трокскай кашталяншы Сусаны Гансеўскай быў заснаваны яшчэ і жаночы манастыр базыльянак. У 1651 г. уніяцкі мітрапаліт Антоній Сялява наказаў у спадчыну манастыру базыльянак 20000 злотых з адзінай умовай — быць пахаваным у царкве Святога Духа (відавочна, што ў гэты час храм быў ужо змураваны). Аб'ёмна-прасторавая структура Святадухаўскай царквы была сфарміравана па тыпу зальнага бязстоўпнага храма, шырока распаўсюджанага як у каталіцкай, так і ў праваслаўнай архітэктуры мінулых стагоддзяў. Унутраную прастору храма перакрывалі крыжовыя скляпенні, якія абапіраліся на масіўныя ўнутраныя контрфорсы. Увядзенне контрфорсаў ва ўнутранную прастору храма з'яўлялася характэрнай архітэктурнай навацыяй. Падобны прыём можна назіраць у будаўніцтве касцёлаў, напрыклад бернардзінцаў у Слоніме. Да асноўнага аб'ёму храма прыбудавана пяціграння апсіда. У архітэктуры царквы прысутнічалі элементы готыкі — стральчатыя вокны. Слюнькова заўважае, што: «несмотря на заметное влияние средневекового готического искусства, ...Свято-Духовская церковь отмечена поиском новых решений, в особенности в оформлении главного фасада храма. Он совершенно уходит от образа храма-крепости и заимствует приемы декоративного оформления нидерландского, северного ренессанса» [5, 420].Характэрнай асаблівасцю архітэктурнага вырашэння галоўнага фасаду царквы з'яўлялася спалучэнне вялікага «паладыянскага» карынфскага ордэра ў ніжняй частцы з яруснай будовай здробненых форм ордэрнай сістэмы на шчыце даху. Выразныя вертыкальныя і гарызантальныя чляненні нагадвалі цяблы праваслаўнага іканастасу. Т Габрусь сцвярджае, што гэтае падабенства не «супярэчыць традыцыі», а, наадварот, адлюстроўвае агульную тэндэнцыю праваслаўнага і уніяцкага храмабудаўніцтва гэтага часу [6, 118]. Але ва ўніяцкай царкве Св. Духа імітацыя іканастаса на галоўным фасадзе выяўлена яшчэ больш моцна, бо ў плоскіх паўцыркульных арачных нішах паміж ордэрнымі чляненнямі размяшчаліся фрэсковыя выявы святых, адпаведна кананічнай будове ярусаў іканастаса, што, як адзначала А.Квітніцкая, практычна не сустракаецца ў культавай архітэктуры Еўропы [7, 68]. Калі абстрагіравацца ад істотнай розніцы маштабаў збудаванняў, рашэнне фасаду мінскага храма мае прынцыпова агульныя рысы гэтаксама і з касцёлам кармелітаў у Познані (архітэктар Катэнаці, 1635 — 1675 гг.), які па прызнанню польскіх спецыялістаў з'яўляецца кампазыцыяй для Польшчы ўнікальнай. Такім чынам, у пошуках рашэння вобразу базыльянскага храма па-свойму праламляліся найноўшыя плыні архітэктуры праваслаўных і каталіцкіх храмаў. У гэты ж час пабудова ўнутранай прасторы — гарызантальная накіраванасць, працягласць храмавай прасторы, даўжыня і шырыня якой знаходзяцца ў суадносінах 2:1 у большай ступені адпавядалі патрабаванням каталіцкай літургіі. Прыём такой адкрытай метафарычнасці архітэктурнай мовы ў знешнім дэкаратыўным убранстве храма насіў выключны характар і з'явіўся магчымым толькі па-за праваслаўнае традыцыі. Архітэктурнае вырашэнне Святадухаўскай царквы не мае аналагаў у манастырскім дойлідстве краю. У вызначаным сэнсе з'яўленне гэтага помніка можна расцэньваць як эксперымент з аднаго боку звязаны з развіццём мясцовых традыцый праваслаўнага храма XVI ст., з другога боку, прылучэннем да стылістыкі эпохі Контррэфармацыі, у прыватнасці, да барока ў паўночнаэўрапейскім варыянце развіцця гэтага стылю.

У 1795 г. абодва базыльяніскія манастыры былі зачынены, а царква стала кафедральным Петрапаўлаўскім саборам.

У 1835 г. будынак царквы пацярпеў ад пажару і ў 1880-я гг. быў рэканструяваны: да галоўнага фасаду прыбудавана званіца, разабраны скляпенні і надбудаваны купал на чацверыковым барабане (яшчэ раней прыбудаваны прытвор). Больш радыкальна храм рэканструяваны ў 1893 г.: зменена яго тэктоніка — з аднанефавай на трохнефавую, а дэкаратыўным формам нададзена эклектычная псеўдаруская стылістыка.Такім чынам, уніяцкае храмабудаўніцтва ў XVII ст. набывае шэраг адметных рысаў, што, у сваю чаргу, прыводзіць да стварэння ў XVIII ст. яскравай і самабытнай архітэктуры віленскага барока.

Літаратура

1. Габрусь Т. Мураваныя харалы. Мн., 2001.
2. Грыцкевіч В. Міф пра унію. «Выбар». №38. 1993.
3. Грыцкевіч А. Уніяцкія тэндэнцыі і уніяцкая царква на Беларусі ў XV-XVIII ст. «Хрысціянская думка».№ 1.Мн., 1993.
4. Марозава С. Уніяцкая царква ў культурна-гістарычным развіцці Беларусі. Гродна,1996.
5. Марозава С. Уніяцкая царква ў культурна-гістарычным развіцці Беларусі.Гродна, 1996.
6. Слюнькова И.Н. Монастыри восточной и западной традиции. Мн., 2002.
7. Квитницкая Е. Особенности средневековых храмов Белоруссии. «Архитектурное наследство». Мн., 1975, №23.

ГІСТОРЫЯ МЯСТЭЧКА ЗАСКАВІЧЫ МАЛАДЗЕЧАНСКАГА РАЁНА

С.Лескіч

Легенда аб заснаванні мястэчка распавядае аб тым, як адзін яўрэй-прадпрымальнік пабудаваў карчму на шляху з Менска ў Вільню. Кожны падарожны, які меў у тым патрэбу, мог «заскочыць» у карчму, выпіць чарку гарэлкі, з'есці яешню, а, калі патрэбна, пераначаваць [1, 18].

Так, паступова, слова «заскочыць» трансфармавалася ў тапонім мясцовасці, а далей і ў назву мястэчка — Заскевічы. Пасля другой сусветнай вайны, лічачы, што назва — паланізм, з ліквідацыяй ў 1960 годзе Маладзечанскай вобласці, яе замянілі на Заскавічы.

Задума яўрэя была добрая, бо лепшага месца, як перакрыжаванне шляхоў, знайсці наўрад ці ўдалося б: тут і дарога з Смургоней на Лебедзева і далей на Маладзечна, да Менска, Навагрудка, Ліды — дзесці па сто кіламетраў, крыху далей — да Вільні. Цікавы і той факт, што мястэчка знаходзіцца ў месцы раздзялення гэтых шляхоў на палову, і ў адносінах да ўсіх сталіц з часоў Вялікага княства Літоўскага ў амаль аднолькавай адлегласці. Таму не дзіўна, што першае ўпамінанне аб Заскевічах у Метрыцы Вялікага княства Літоўскага датуецца 1476 годам. Крыніца сведчыць: «Кароль (КазімірIV) прызволіў (...) Алехну Санькговічу пяць чалавекаў Жаскавічы. Пан Даўкгірд і пан Кгастаў. (падцвердзілі)» [2, 24].

Крыніца па-свойму ўнікальная, яна паказала самы пачатак гісторыі пасялення, аб якім, у лепшым выпадку, можна даведацца толькі з легенд. Тут пад словам Жаскавічы маецца на ўвазе яшчэ не вёска, гэта прозвішчы першых людзей, пачынальнікаў, ад якіх потым пойдзе назва рэчкі Зашкавец і назва самога мястэчка.

Першае упамінанне аб Заскевічах, як аб вёсцы датуецца 1568 годам: Жыгімонт Аўгуст у 1568 годзе надаў дванаццаць валок заселенных ў сяле Заскевічы і тры незаселяныя валокі ў сяле Ходкевічы, выдзеленыя з Маркаўскага старраства Федару Язманаву [3, 320].

РЭПАЗІТОРЫЙ БДПУ

Падаецца крыху дзіўным, што маглі знайсці людзі пасярод балот у Маркаўскай пушчы? Але ж гэтыя лясы кармілі мястэчка пачынаючы з 1525 года, калі Жыгімонт Аўгуст назначыў мыта — такі добры гандаль ішоў. Трэба яшчэ дадаць, што такога роду прывілеі яшчэ не раз паўтараліся: «...на Велі, на перевозе Марковском к двору нашому Марковскому брал от каждого плоту. от дров — по двенадцаті пенезей, а от дерева, што на будаваньe-по шесті грошей...» [4, 163].

Самае цікавае тут тое, што найбліжэйшая адлегласць ад Маркава да Вільлі — 10 кіламетраў, і ляжыць гэты адрэзак ля Заскевічаў, што пэўны час, па 1568 год, былі акраінай Маркаўскага стараства. Хутчэй за ўсё гэтак званы «Маркаўскі перавоз» быў Заскевіцкім, толькі назва Заскевіцкі прыйшла пазьней, з ростам і пашырэннем вёскі. А ў такім дакуменце як «Устава на валокі» 1557 года, дзе Жыгімонт Аўгуст зацвердзіў новую павіннасць для сялян маркаўскага стараства, сярод якіх былі і заскевіцкія; спускаць драўніну, няма ніводнага ўспаміна пра Маркаўскі перавоз. І ў прывілеі Яна Казіміра 1666 года на маставы збор упамінаецца, што камісія аглядала пераправу у Заскевічах. Сплаў дрэва быў ва ўсе часы ці не галоўнейшым заняткам местачкоўцаў аж па другую чвэрць XX стагоддзя. Да таго ж гэта даволі жывы шлях, які і паскараў як эканамічны, так і колькасны рост мястэчка.

У сваім прывілеі кароль Ян Казімір пісаў: «...вёска Заскевічы ляжыць на вялікім шляху з Менска на Залессе, Вільню і інш месты і мястэчкі...» [3, 320].

Але кароль не пазначыў, што шлях праз Заскевічы найкарацейшы, бо ідзе па Вільлі і з'яўляецца адгалінаваннем ад старажытнага шляху Менск-Вільня, які ляжаў на прамежку Лебядзева-Маркава-Беніца. Гэтага не мог не заўважыць Самуэл Геранім Коцел, уладальнік мястэчка, і ўжо ў 1666 годзе атрымаў каралеўскі прывілей на маставы збор. Дзякуючы прывілею цераз Вільлю быў збудаваны мост і назначана мыта. Мястэчка развівалася. З таго часу яно злучала наземныя і водны шляхі, левы і правы берагі Вільлі. Да таго суседні горад, Маладэчна, на працягу XVII стагоддзя адзін з дваццаці буйнейшых ў дзяржавеue гарадоў, што, натуральна, і ўплывала на развіццё рэгіёна.

Пазьней тут ужо меўся паштовы гасцінец, уніяцкая царква, карчма, вадзяны млын, тутэйшыя яўрэі пабудавалі сабе сінагогу... [3, 320].

У XVIII стагоддзі Заскевічы ляжаць на адным з трох найважнейшых у дзяржаве шляхоў «Вільня-Менск-Магілеў-Масква», і займалі адно з галоўнейшых месц на Вільлі па сплаву дрэва. Пазьней, у 1871 годзе, аб гэтым будзе пісаць К. Тышкевіч: «непадалек ад мястэчка ёсць прыстань Заскевічы, вядомая сваім гандлем па Вільлі, да шпіхлераў той прыстані звозяць фуры з Маларосіі, Русі Белай. З аколічных лясоў на берагі Ушы звозяць пяньку, драўніну, адкуль сплаўляюць па Вільлі...» [5, 79-80]

Аб вялікім росце Заскевічаў можа сказаць і тое, што паселішча ўмоўна падзялялася на тры часткі: фальварак, мястэчка, вёска. Паступова гэтыя часткі пачалі набываць некаторыя своеасаблівасьці. Напрыклад: у фальварку жылі пераважна каталікі, у мястэчку — яўрэі, ў вёсцы — праваслаўныя і уніяты. Ад мястэчка, паралельна Вёсцы, цераз рэчку, пачынала расьці навая, адзіная вуліца што мела назву — Крэўская. Вуліца пераходзіла ў палявую дарогу на Крэўскі пераезд (самы першы чыгуначны пераезд у Заскевічах, які зменяць з-за нязручнасці немцы, пабудаваўшы цяперашні), куды на кірмашы 9 траўня і 2 кастрычніка ездзілі што-небудзь купіць, а пазней і прадаваць кахлю, лён.

Прысутнасць яўрэяў і шматканфесійнасць у мястэчку і суседзях добра ўплывала на самасвядомасць, традыцыі, культурныя каштоўнасці, грамадска-палітычнае жыццё, якое ва ўсе часы віравала ў Ашмянскім павеце. Варта толькі прыгадаць паўстанне 1793-1794 гадоў, фарміраванне атрадаў паўстанцаў на чале з князем М.К. Агінскім; вайну 1812 года, у якой род Коцелаў, уладальнікаў Заскевічаў, прымаў удзел на баку Напалеона з марай аб аднаўленні ВКЛ; паўстанні 1830-1831, што мела водгук у Ашмянах, спроба падняць на

паўстанне сялян пад Смаргонямі ў 1848 годзе Бакштанскім, 1863-1864 гадоў, дзеі якіх адбываліся й на гэтай зямлі, з-за таго што інсургенты, дзякуючы цяжкапраходнасці для карных войск, доўга канцэнтраваліся ўздоўж Вільлі, ў прамежку ад вусця Нарачанкі да Ушы... Не магла не ўдзельнічаць мясцовая моладзь ў дзейнасці БСГ, «Зялёнага дуба», камандванне якога на чале з атаманам Дзергачом працяглы час мясцілася ў Маладзечне.

З пачаткам першай сусветнай вайны і акупацыяй Маладзечаншчыны й Смаргоншчыны кайзераўскімі войскамі ў лютым-сакавіку 1918 года ў Міхневічах, Яневічах, Алянцы, а ў кастрычніку і ў Заскевічах з'явілася падполле (у далейшым яму налепяць цэтлік-Ашмянскае камуністычнае падполле). Змагары вялі даволі плённую барацьбу; імі ўзарваны склад боепрыпасаў на чыгунцы ў Прудах, спынены цягнік з нарабаваным ў Залессі. Перастала падполле дзейнасць з адыходам Заходняй Беларусі пад уладу Польшы.

Паланізацыя, якая была ці не адной з галоўных задач Пілсудскага, прынесла й добрыя вынікі: былая царская школа стала чатырохкласавай беларускай, пабудавалі бальніцу, другі млын, «малярню», працавала мануфактура Гільмана па вырабу кафлі.

Эканамічнае становішча краіны шчыльна звязана з мястэчкам; маленькім прамыслова-рамесным цэнтрам усей акругі. Мелася тут і свая асаблівасць; рамяством і часткова гандлем займаліся, нараўне з яўрэямі і местачкоўцы-беларусы.

Даволі адметнымі і экзатычнымі былі тапонімы. Першыя з іх згадвае К. Тышкевіч: «За Заскевіцкай прыстанню... паварот пад назвай Вараб'евы норы, за ім яшчэ адно прыгожае месца — Ардзейская паласа, Бярозаўка, прыстань ў Заскевічах...» [5, 79-80].

Сярод сучасных тапонімаў іх ужо няма. На месцы былой прыстані-лецішчы, фальварак завуць Паддубком або Сапачамі, мястэчка і вёска засталіся тымі ж. Тое месца, дзе вёска выходзіць да чыгункі, называлі Канчанне, якое дзеліцца на дзве часткі, раздзеленныя паміж сабой рэчкай — Гайкі і Асяродак. Гайкі аддзеленыя ад вёскі Валокай, у бок Алянца, уздоўж чыгункі, — Закунцішча На той бок чыгункі, дзе раней пасьвілі кароў, — Падвыгонак або Падвыгонка. Далей на паўночным захадзе дзе былі сенажаці-Анісаўка, бліжэй да маста — Трулесіна. У кірунку Конанавічаў, за кіламэтар ад вескі, — Завыганне, Лучынава, Мецева, далей Падваўком (зараз Пад Ганчарыкам). Сучасны завулак, калісьці багаты на розную дзічыну, — Ліпнік, крыху ў бок гасцінца — Жыдоўсі ліпнік. Шмат тапонімаў звязана з месцамі якія апрацоўвалі людзі: Чвэрткі (на месцы першага калгаснага стана), Шырокія (надзелы па два загоны на месцы сучаснай школы і клуба), Сядзібныя шнуры або Царкоўныя (на усходні захад ад вескі Шнур). Як напамін аб колішняй мануфактуры, кафлю якой звозілі ў Крэва на кірмаш — Крэўская вуліца, зараз Зарэчная. Былыя яўрэйскія хаты захавалі назвы сваіх уладароў: Гільманаў дом і Клюдава хата. Зараз гэтыя назвы зніклі, засталіся хіба ва ўспамінах.

Так склаўся лёс, што гістарычныя, культурныя, нават геаграфічныя адметнасці, якія складаліся не адно стагоддзе, зніклі за некалькі дзесяцігоддзяў савецкага часу. А мястэчка развівалася па свайму, адметнаму, шляху з уплывам усіх канфесій, прадстаўнікі якіх пражывалі на тэрыторыі дзяржавы. Само яго развіцьцё было своеасаблівым; яно ішло з аднабаковай вуліцы, якая пераходзіла ў двухбаковую, з'арыентаваную ўздоўж дарогі (а не ракі, як усюды). Да першай вуліцы (места) перпендыкулярна далучалася другая вуліца (вёска), упоперак якой ішлі надзелы зямлі. Не прыжыліся тут і тапонімы савецкага часу: вуліца Калхозная, Савецкая. Цікава змянялася назва ракі: у прывілеі Яна Казіміра 1666 года яна называецца Зашковец, чым і абвяргаецца легенда аб паходжанні назвы ад карчмы, у польскім слоўніку геаграфічным 1895 года выдання — Белічанка, што больш падобна на сучасную назву — Бенічанка.

Другой па значнасці стратаю можна лічыць знішчэнне былога каларыту, старых будынкаў. Чаму так здарылася? З усіх сем'яў местачкоўцаў якія жылі тут ў 20, 30-я гады,

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

засталіся нашчадкі пяці-шасці сем'яў, усе астатнія прыезжыя, пераважна пасляваеннага часу. Таму і адсутнічае перадача гісторыка-культурнай памяці ад пакалення да пакалення. А з апошнімі сведкамі мінулага знікае сувязь, якая злучала стагоддзі, і абрываеца на нас...

Літаратура

1. С. Лескець «Гасьцінец», Заскевічы-Маладэчна-Менск, 2003.
2. Lietuvos Metrika (1440-1498) Kn. 3, Vilnius, 1998.
3. Jankowski Czeslaw «Powiat Oszmianski: Materjaly do dziejow ziemi i ludzi», Cz. 2 Санкт-Пецярбург, 1897.
4. Lietuvos Metrika (1522-1530) Kn. 4, Vilnius, 1997.
5. Tyszkiewicz K.. «Wilija i ej bzegi», Drezno, 1871.

З ГІСТОРЫІ ВАЎКАВЫСКА

М. Казлоўскі

Тэрыторыя, на якой размешчаны сучасны Ваўкавыск, як сведчаць археолагі, была заселена славянскім племенем дрыгавічоў, побач з якімі жыло племя яцвягаў. [1, 6]

Старажытная гісторыя Ваўкавыска звязваецца з так званай «Шведскай гарой» — найбольш значным узвышшам акаляючай горад марэннай грады. На захад ад «Шведскай гары» знаходзіцца другое ўзвышша — Замчышча, ніжэйшае, але значна большае по сваіх памерах. Трэцяе ўзвышша ваўкавыскага археалагічнага комплексу размешчана прыблізна на 0, 5 км на ўсход ад «Шведскай гары», сярод часткова забалочанай нізіны [2]. Характар паселішча на «Шведскай гары» не выклікае сумнення. Гэта была ваенная крэпасць славяна-балцкім памежжы, якая узнікла ў сярэдзіне альбо другой палове X ст.

Ёсць некалькі версій паходжання назвы горада. У адным з выпускаў журнала «Віленскі веснік» за 1881 год адлюстравана народнае паданне, згодна якому Ваўкавыск атрымаў назву ад двух імён: Волака і Вісека — атаманаў разбойнічых шаек, якія дзейнічалі тут яшчэ ў VIII ст. У 738 годзе нехта па імені Вацісла Завейка забіў Волака і Вісека і на месцы іх прыстанішча пабудаваў 10 хіжын, паклаўшы тым самым пачатак будучаму гораду. У памяць аб гэтых падзеях пасяленне было названа «Волака-Выск». Гэтую версію ўзяў на веру і свяшчэннік Булгакоўскі, выдаўшы ў 1914 годзе «Гістарычны нарыс Ваўкавыска».

Па другіх дадзеных горад атрымаў сваю назву ад ракі Ваўкавыя, якая працякае праз горад і ўпадае ў раку Рось — левы прыток Нёмана. Рака ж атрымала такую назву таму, што ў тыя далёкія часы працякала праз непралазныя лясныя чашчобы, дзе было многа ваўкоў. Падцвярджае гэтую версію той факт, што пазней, калі горад меў сваю пячаць і сцяг, на пячаці была выбіта воўчая галава, а на сцягу — на зялёным фоне быў адлюстраваны рыцар чырвонага колеру. Трэцяя версія паходжання назвы горада звязана з тым, што ён ляжаў на старажытным гандлёвым волакавым шляху. Чацвёртую версію звязваюць са старажытным народам волахаў, якія жылі ў паўднёвым Прыкарпацці і займаліся жывёлагадоўляй, частка іх ў X веку перасялілася разам з дрыгавічамі і валынянамі ў раёны Панямоння. Ёсць і іншыя версіі [1, 7].

Аб высскім узроўні развіцця рамяства і культуры горада Ваўкавыска і яго славянскім паходжанні сведчыць той факт, што ў будаўнічых работах у вялікай колькасці прымяняліся «плінфы» (тонкія цагліны), добра вядомыя ў старажытна-рускай архітэктуры. На некаторых плінфах былі рэльефныя знакі, сярод якіх выяўлены царкоўныя знакі ў выглядзе роўнабаковых крыжыкаў і княжацкія знакі, належаўшыя рускім князям з дому Рурыкавічаў.

Спачатку XIII ст. горад Ваўкавыск уваходзіў у склад Полацкага княства, а з другой паловы XIII ст.— у склад Галіца-Валынскай зямлі і належыў патомкам Уладзіміра

Манамаха. У XIII ст. горад з'яўляўся аб'ектам барацьбы паміж галіцка-валынскімі і літоўскімі князямі. У канцы XIII ст. Ваўкавыск трапіў пад уладу мацнеючага Літоўскага княства. У сувязі з гэтым адпала неабходнасць трымаць гарнізон на «Шведскай гары». Пастаяннае жыццё на гэтым узвышшы ў пачатку XIV ст. спынілася. Усё жыццё сканцэнтравалася ў Замчышчы і размешчаных каля падножжа «Шведскай гары» і Замчышча неўмацаваных пасадах. У другой палове XIV ст. замерла жыццё і на Замчышчы, і на пасадах. Горад перамясціўся на берагі ракі Ваўкавыі [3].

Пасля Крэўскай уніі 1385 г. Ваўкавыск апынуўся пад уплывам Польшчы. Горад захопліваўся крыжакамі. У 1409 годзе магістр крыжакоў Ульрых фон Юнгінген уварваўся ў горад, разграбіў яго і паланіў многіх жыхароў. 16 сакавіка 1410 года захоп і рабурэнне Ваўкавыска паўтарыў магістр Тэўтонскага ордэна Фрыдрых фон Валенрод [4]. Ваўкавыская харугва ўдзельнічала ў Грунвальдскай бітве 15 чэвеня 1410 года. Пасля Гарадзельскай уніі 1413 г. Ваўкавыск увайшоў у склад Трокскага ваяводства. З 1507 г. горад з'яўляецца цэнтрам павета Навагрудскага ваяводства, у лютым 1503 г. атрымаў Магдэбургскае права як дар польскага караля Аляксандра-Ягелончыка. Цэнтрам самакіравання стала ратуша, на чале якой стаяў войт, прызначаемы каралеўскай уладай [1, 10].

Некаторы час Ваўкавыск быў месцам з'ездаў паслоў і сенатараў ВКЛ.

У час войнаў XVII-XIX стагоддзяў горад неаднаразова разбураўся і спальваўся. Горад быў захоплены шведскім каралём Карлам X пасля жорстакага 3-х дзённага бою і разбураны шведамі. Згодна легендзе, шведы пахавалі сваіх забітых салдат пад высокай гарой, што знаходзілася на ўскраіне горада, якая з той пары і пачала называцца «Шведскай гарою».

У час Паўночнай вайны, у 1706 г., шведскі кароль Карл XII захапіў горад і разграбіў яго. Паводле III падзелу Рэчы Паспалітай у 1795 годзе Ваўкавыск быў уключаны ў склад Расійскай імперыі. З чэрвеня па 15 лістапада 1812 года горад быў акупіраваны і разбураны ў чарговы раз напалеонаўскімі войскамі. Шматлікія войны паспрыялі заняпаду Ваўкавыска, таксама, як і іншых беларускіх гарадоў.

Цікавай з'яўляецца канфесійная гісторыя Ваўкавышчыны. Ваўкавыск уваходзіў у Тураўскую епіскапію. Польскі гісторык XVI ст. М. Стрыйкоўскі пісаў аб першапачатковасці праваслаўя ў нашых землях. Са старажытнейшых часоў на землях Беларусі, і таксама на Ваўкавышчыне, была праваслаўная вера [5, 66].

Я. Г. Зверуга ў сваёй кнізе «Старажытны Ваўкавыск» піша аб фундаментах царквы, знойдзенай ім на Замчышчы [6, 72]. Сур'ёзнае даследаванне фундамента храма П. А. Раппапортам далі яму права датаваць гэтую царкву першай паловай або сярэдзінай XII ст.

У даўніну ў горадзе было дзве праваслаўных царквы: адна на Заполлі, а другая на Замосці, дзе зараз стаіць Свята-Мікалаеўскі храм. На гэтым месцы знаходзіліся праваслаўныя могілкі. Старажытны храм, які стаяў на могілках, быў разбураны французскімі войскамі ў 1812 годзе. А ў 1822 годзе быў пабудаваны сціплы храм ў гонар Уваскрэсення Хрыстова, які праіснаваў больш за 40 гадоў. У 1867 годзе была пабудавана царква, асвечаная ў імя Апосталаў Пятра і Паўла. Царква прастаяла да 1941 года і ў тым жа годзе пры таямнічых абставінах згарэла. Магчыма гэта здарылася ў выніку бамбёжкі горада. Храм, які існуе зараз, быў пабудаваны ў 1874 годзе пры актыўным удзеле прыходу, які ў той час налічваў 1120 чалавек [7, 67].

Распаўсюджванне каталіцызму на беларускіх землях пачалося пазней за праваслаўе і прайшло некалькі этапаў: з сярэдзіны XIII ст. і да Крэўскай уніі (1385), пасля Крэўскай уніі, калі каталіцызм быў афіцыйна прыняты вялікім князем літоўскім Ягайлам. Менавіта Ваўкавыск стаў сведкай факту, які мае гістарычную значнасць . У 1386 г. у Ваўкавыску Вялікі князь Ягайла прымаў польскіх паслоў для перамоў з імі. У тым жа годзе ён адправіўся ў Кракаў і паказаўся сваёй нявесце Ядзвізе. 14 лютага 1386 года перахрысціўся

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ